

Een Orobanche als graanadventief

door

J. VAN DER LAND (Wassenaar)

Tot nu toe is in ons land nooit melding gemaakt van de vondst van een *Orobanche* als echte adventief. Wel zijn enkele soorten (*O. flava* Mart., *O. lucorum* A. Br. en *O. crenata* Forsk.) gevonden op tuinplanten, maar in deze gevallen kan men beter niet spreken van adventieven. Zij zijn vermoedelijk ten dele opzettelijk uitgezaaid, ten dele onopzettelijk met materiaal van hun gastheer ingevoerd. Ook *O. minor* Sm. en *O. ramosa* L. komen oorspronkelijk niet in ons gebied voor, maar zij zijn reeds meer dan een eeuw in heel West-Europa ingeburgerd, zodat ze geen adventief meer genoemd kunnen worden.

Bij het onderzoek van herbariummateriaal van *O. minor* Sm. bleek zich hierbij een exemplaar van *O. cernua* Loeff. te bevinden. Het was verzameld bij de graansilo St. Job te Rotterdam op 10-VII-1935 door Jansen en Wachter (L) en groeide op de wortels van *Matricaria matricarioides* (Less.) Porter.

O. cernua wordt gerekend tot de zeer grote sectie *Osproleon* Wallr., waartoe ook de meeste Nederlandse soorten behoren. Deze sectie is gekenmerkt door het bezit van zittende bloemen, een uit 2 laterale bladen bestaande kelk en het ontbreken van steelblaadjes. Alle in Nederland inheemse soorten van deze sectie behoren tot de subsectie *Angustatae*, *O. cernua* echter tot de subsectie *Inflatae*, waarvan de soorten gekenmerkt worden door een ongeveer in het midden ingesnoerde bloemkroon en hoog ingeplante meeldraden, veelal bij het midden van de bloemkroonbuis (bij de subsectie *Angustatae* is de bloemkroon niet bij het midden ingesnoerd, soms wel boven het midden, terwijl de meeldraden hoogstens op $\frac{1}{3}$ vanaf de basis zijn ingeplant). *O. cernua* is dus gemakkelijk van alle in Nederland voorkomende soorten te onderscheiden. Opvallende kenmerken zijn bovendien nog de zeer korte klierharen, de helder witte onderste helft van de kroonbuis en de vaak van iets onder het midden af naar voren geknikte bloemkroon.

Het gevonden exemplaar is als volgt te beschrijven:

Stengel 20 cm hoog, 2—5 mm dik, slank doch aan de basis enigszins verdikt, onvertakt, alleenstaand, kort klierharig, geelbruin. **Schubben** eirond of eirond-lancetvormig, kort toegespitst, de bovengrondse kort klierharig, tegen de stengel aanliggend of iets afstaand, 7—8 mm lang, aan de stengelbasis dicht opeen, de overige verder uiteen. **Bloeiwijze** een cilindervormige, aan de top afgeronde, $7\frac{1}{2}$ cm lange aar. **Bloemen** onderaan uiteenstaand, aan de top dicht opeen, de hoogste naar boven gericht, de lagere meer naar voren gebogen. **Schutblad** eirond, half zo lang als de bloemkroon of iets langer, bootvormig, recht, niet omgeslagen aan de top; steelblaadjes ontbrekend. **Kelk** uit 2 elkaar aan de basis (zowel voor als achter) rakende bladen bestaand; deze breed eirond, ongedeeld of 2-tandig, ongeveer half zo lang als de bloemkroonbuis, verspreid kort klierharig, paars aangelopen; tanden toegespitst, 3-nervig aan de basis, korter dan de rest van het kelkblad.

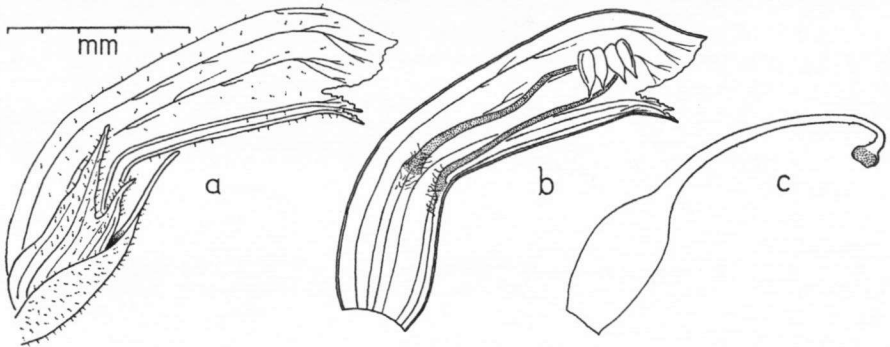

Fig. 1. *Orobanche cernua* Loeffl., a. bloem met schutblad; b. bloemkroon overlans doorgesneden; c. stamper.

Bloemkroon (fig. 1, a en b) 10—12 mm lang, onder de inplantingsplaats der meeldraden enigszins buigig verdikt, iets onder het midden ingesnoerd en daar naar voren geknikt, het bovenste deel naar de zoom toe iets verwijd; ruglijn aan de basis convex, bij de insnoering vrij scherp naar voren gebogen, daarna zwak convex en in de bovenlip nogmaals naar voren gebogen; zoom klein; bovenlip met 2 afgeronde lobben, onderlip met onderling even grote, toegespitste lobben, alle lobben naar voren gericht of naar binnen gebogen, onregelmatig geschulpt; bloemkroon zeer verspreid kort klierharig, de lobben van binnen kaal en van buiten zeer spaarzaam klierharig, aan de randen kaal; het onderste deel wit of althans licht gekleurd, bij de zoom zwak paars aangelopen. **Meeldraden** hoog ($3-4\frac{1}{2}$ mm van de basis), echter onder het midden op de bloemkroon ingeplant; helmraden bovenaan kaal, aan de basis iets verbreed en lang behaard, evenals het vlak eronder gelegen deel van de bloemkroon; helmhokjes vrij breed omgekeerd eirond, aan de basis toegespitst en stekelpuntig, bij de spleten kort behaard en door middel van deze haren tijdelijk samenhangend, wit. **Vruchtbeginseel** (fig. 1, c) ellipsoidisch, kaal, ca. 4 mm lang; stijl met enkele korte klierharen; stempel uit 2 halfbolvormige delen bestaand, enigszins wrattig en vrij licht gekleurd. **Vrucht** ellipsoidisch, ca. 5 mm lang; vruchtkleppen door de basis van de stijl bijeengehouden. Zaden in omtrek elliptisch, ca. $35\ \mu$ lang.

Het verspreidingsgebied van *O. cernua* is zeer groot en strekt zich uit over het gehele Mediterrane gebied en Centraal Azië, oostelijk tot in Noord-China en Nepal, terwijl de soort bovendien in Zuid-Australië voorkomt als enige *Orobanchae* in dit werelddeel. In het westelijke deel van zijn verspreidingsgebied bereikt hij zijn noordelijkste standplaatsen in Zuid-Tirol, maar naar het oosten toe komt hij steeds noordelijker voor, o.a. in de Oekraïne en Zuid-Siberië.

Het is moeilijk na te gaan uit welk deel van het verspreidingsgebied het gevonden exemplaar afkomstig is. Weliswaar vertoont de soort een aanzienlijke geografische variabiliteit, maar de gegevens hierover zijn nog niet voldoende om tot een duidelijke afgrenzing van de ondersoorten te komen. Het is niet onmogelijk dat *O. cernua* in twee of meer soorten gesplitst zal moeten worden, zoals reeds in de Russische flora gedaan wordt. Vermoedelijk hebben we te doen met een exemplaar van de kleinbloemige typische vorm uit het westelijke deel van het Mediterrane gebied.

De meeste waardplanten waarop de soort gevonden is, behoren tot de *Compositae* en een kleiner aantal tot de *Solanaceae*. Dat hij in Rotterdam op *Matricaria* groeide is dus niet iets bijzonders, ook al was hij nog niet eerder hierop aangetroffen.

Literatuur

- G. BECK-MANNAGETTA, *Orobanchaceae* in A. Engler, *Das Pflanzenreich* IV, 261, 1930, p. 1—348.
I. V. NOVOPOKROVSKI & N. N. TZVELEV, *Orobanchaceae* in *Flora U.R.S.S.* 23, 1958, p. 19—117.

Summary

An *Orobanchae* growing on *Matricaria matricarioides* (Less.) Porter was collected near a grain warehouse at Rotterdam harbour in 1935. The specimen was originally identified as *O. minor* Sm., but upon closer examination it appeared to be *O. cernua* Loefl. This is the first time that a species of this genus was found as an alien in the Netherlands.